

Dr. Sozdar Mîdî (E. Xelîl)

wergera ji erebî: Mustefa Reşîd

**Xeleka Gotaran: Kurd û Îslama Siyasî
Xelek 27**

Serpêhatiya Wezîrên Bermekiyan Yên Kurd

(6) Destpêka Serpêhatiya Bermekiyan

Nîşanên Serpêhatiyê:

Xelîfe *Harûn El Reşîd* bi xuyakirina dostaniyê ji *Bermekiyan* ra û ji nişka va îxanetî bi wan ra, bêyî ku wan lome bike, hesab ji wan bixwaze û wan sûcdar bike, li ser şopa bapîrê xwe *El Mensor* çû û berdewam kir. Lê dîsa jî, li gor hin agahdariyan tê gotin ku nikarîbû xwe herdem ragire û gava *Bermekî* ne amade bûn hin nîşan jê derdiketin ku ew dixwaze bobelatekê bîne serê wan. Lê belê, ew kesên ku ew nîşan didîtin, *Bermekî* agahdar nedikirin, ji tirsê ku xelîfe tiştêkî bîne serê wan.

Nîşana Yekem: *Harûn El Reşîd* ji *Yehyayê Bermekî* ra rewa kiribû ku bê destûr derbas ba wî bibe. Pijîşkê (doktor) wî yê taybet, Suryanî bû, navê wî *Cebayîl Bin Bextîşû'* ye, ew dibêje: "Ez li meclîsa *El Reşîd* rûniştî bûm gava *Yehya* kurê *Xalid* hat. Ew herdem bê destûr derbas dibû. Dema gihîşt nêziya *El Reşîd* û silav lêkir, silava wî bi xemsaî vegehand. Hîngê *Yehya* fêhmkir ku rewşa wan hatiye guhartin. Paşê *El Reşîd* ji min ra got: "Ya *Cebayîl*! Gelo kes derbas mala te dibe, bêyî destûra te? Min got: Na. Rabû got: Ev çi rewşa me ye ku bê destûr derbasî ba me dibin". Hîngê *Yehya* rabû û got: "Ey *Mîrê Bawermendan*, ... bi navê *Xweda*, min dest bi ti karî nekir bêyî ku *Mîrê Bawermendan* ew kar bi şahnazî nespertibe min, û li gor daxwaza wî ez derbas dibûn heya ku di nava nivînan da bû jî. Lî min nizanî ku *Mîrê Bawermendan* niha pê ne xweşe tiştê ku berê pê xweş bû. Heger min bizaniya, ezê di rêza duwem da di nav destûrxwazan da rawestiyama û di rêza sêhem da heger serwerê min ew ferman bida min". *Cebayîl* dibêje: Hîngê *Harûn El Reşîd* ji xwe şerm kir û çavên wî li erdê temaşe dikirin û got: Min nedixwast ew tiştê tu jê heznakî bigota, lê bes xelk wisa dibêjin. Wisa *Yehya* derket û çû"¹.

Nîşana Duwem: Wisa bûbû xwerisk û adet, dema *Yehya Bermekî* digihîşt derwazeyê qesra xelîfeyê, pêwan û nobetdar bi rêz û hurmet li ber wî radiwestiyan. Rojêkê ji rojan, serekê nobetdaran yê bi navê *Mesrûr* ferman da ku nobetdar li ber *Yehya* ranewestin. Helbet nobetdaran wisa kir. Gava *Yehya* gihîşte wir, ti rêz û hurmet şanî wî nedan. Bê guman, *Mesrûr* fermanên xwe ji xelîfe werdigirtin².

Nîşana Sêhem: *Ismaîl Bin Yehya El Haşimî* dibêje: "Rojêkê ji rojan ez bi *Harûn El Reşîd* ra siwar bûm û em çûn raw û nêçîrê. Gava em bi rê da bûn, me dît ji dûr da karwanek ber bi me va tê. *Harûn* ji min ra got:

- Ya *Îsmâil*! Ev karwan yê kê ye?

- Min jêra got: Ev karwanê birayê te *Ce'hfer* kurê *Yehya* ye.

El Reşîd rast û çep li karwanê xwe û kesên ku li gel wî bûn temaşê kir û dît ku tenha komeka biçûke. Di pey ra li karwanê *Ce'hfer* temaşê kir, lê karwanê *Ce'fer* nedît.

Rabû got: Ey *Îsmâil*! Kanî *Ce'hfer* û karwanê wî?

Min jêra got: Seydayê min! Xuyaye ku birayê te di rêyeka din ra çûye û cihê te nizaniye.

Wî got: Xuyaye em hêja nedîtin ku me bi karwanê xwe û leşkerê xwe bixemilîne.

Min got: Bibore Mîrê Bawermendan! Heger bi cihê te bizaniya, di ber te ra derbas nedibû û ewê bi her awayî bihata ber destê te.

Di pey ra em çûn heya ku em gihîştin gundekî têr û tijî, xwedî keriyên bez û sewalan û avahiyên xweşik. Rê hinekê li dor gund digeriya; em çûn heya em gihîştin deriyê gund. *El Reşîd* li beyderên gundiyan, li pîrbûna berhemên wan, li sewalan û dewlemendiya wan temaşê kir, li min vegeîrî û got:

- Ey *Îsmâil*! Ev gund yê kê ye?

- Min got: Yê birayê te *Ce'hfer kurê Yehya* ye.

Ew bêdeng ma û bihneka kûr kişand. Di pey ra em çûn û em her carê di gundekî ra derbas dibûn ji yê berî wî baştir û hêjatir. Her carê jî ji min dipirsiya ev gund yê kê ye, min digot: Yê *Ce'hfer kurê Yehya* ye. Û em çûn heya ku em gihîştin bajêr. Gava min xwast xatir jê bixwazim û herim mala xwe, li yê dora xwe temaşê kir û wan fêhmkir ku divêt belav bibin. Hîngê em herdu bi tenha serê xwe man û ji min ra got:

- Ey *Îsmâil*!

- Min got: Li ber destê te me, Mîrê Bawermendan!

- Got: Li *Bermekiyan* binêre! Me ew dewlemed kirin, me kurên xwe xizan kirin û bala xwe neda wan.

- Dîsa got: Min li wan nihêrî û evên din ji bîrkirin. Li ser ti rêyan, li nêziya vî bajarî, ez gundekî wek gundên *Bermekiyan* ji wan ra nabînim. Ma gelo hebûnên wan li ser rêyên din û li welatên din çawane?

Min jêra got: Mîrê Bawermendan! *Bermekî* kole û xizmetkarên te ne. Ew hemû gund û samanên wan û hebûna wan ji te ra ye.

Bi nêrîna serdarekî mezin û serhişk li min temaşê kir û got:

- *Bermekî* ku kolayên *Malbata Haşimî* ne, di ser me ra gav kirine. Ew dewlemendin û ti xêr û bêra *Malbata Ebbasî* nîne, ji bilî ku *Bermekî* xêra xwe li wan dikan.

- Min got: Mîrê Bawermendan ji her kesî bêhtir bi rewşa xizmetkar û bindestên xwe dizane.

- Wî got: Ey *Îsmâil*! Bi xweda! Tu dizanî ku min ev peyv gotin, wek ku ez dibînim tu dixwazî van peyvên min bigihînî wan û cihê xwe li ba wan xweş bikî. Ez fermanê didim te ku tu vê mijarê li ba xwe bihêlî, dernexî û bila kesek ji bilî te pê nizanibe.

- Min got: Ey Mîrê Bawermendan! Ez bi Xweda sûnd dixwim ku ez bi ti awayî vê sira te dernaxim"³.

Nîşana Çarem: *Ismaîl Bin Yehya El Haşimî* nivîsandiye: "Sibeha roja din, di dema beyanê da, ez çûm li ber destê wî rûniştim. Ew li cihekî bû ku çemê Dijle ji rojhilatê Deryê Aştîyê (Bexdad) jê va xuyadikir. Li aliyê rojava jî mala *Ce'hfer* dihate dîtin ku çawa pir kes ji rêber, mîr û karkeran her roj diçin qesra wî. Li min zîvirî û got:

- Ey *Îsmâil*! Wek me duhî jî dît, îro jî binêre ku çi qas leşker, kole û karwan ji her rengêkî diçin qesra *Ce'hfer*. Û li ber deriyê min kesek nîne!

- Min got: Mîrê Bawermendan! Min ji te ra got ku tu bala xwe nedî van tiştan. *Ce'hfer* bi xwe koleyê te ye, xizmetkarê te ye, wezîrê te ye û xwediyê leşkerên te ye. Heger leşker ne li ber deriyê wî be, divêt li ber deriyê kê be? Deriyê wî yek ji deriyên te ye.

- Got: Ey *Îsmâil*! Li sewalên wan binêre! Tu nabînî ku paşiya wan ber bi qesra min da ye, bi aliyê me da ters û rêx dikin û em lê temaşe dikin?. Bi xweda, ev heqaret bi xwe ye!. Bi xweda ez li ser vê nema tebat û sebir dikim.

Di pey ra pir enirî û tijî hêrs bû. Min dengê xwe nekir.

Ismaîl Bin Yehya El Haşimî têgihîşt ku xelîfe ant û neyt kiriye *Bermekiyan* ji holê rabike, lê belê hên newêre wan bi vê yekê agahdar bike. Û bi ser va dibêje: "Min destûra çûndinê jê xwast û vegeyriyam mala xwe. Bi rê da *Ce'hfer* pêrgî min hat û dixwast ku biçê ba *El Reşîd*. Min xwe da aliyekî heya ku ji min derbas bû. Çû ba *El Reşîd*, silav lê kir, li aliyê xwe yî rast cih dayê, rêz û hurmeteka pir şanî wî da, di rûyê wî da kenîya û dora saetekê pêra axivî. *El Reşîd* xizmetkarekî xwe yê her payebilind, rû û sîmayê wî xweşik, pir bi perwa û tore, mirovekî nivîskar û mihasib û pir aqilmend da *Ce'hfer*. *Ce'hfer* bi vê yekê şabû û dilê xwe tijî bû. Lê belê ev kes sîxurek bû li ser wî, da ku her nûçeyeka wî bigihîne *El Reşîd*; her bihneka wî saet bi saet û dem bi dem binivîsîne".

Ismaîl Bin Yehya El Haşimî nivîsandiye ku rojekê çûye ba *Ce'hfer*. Gava meclîsa wî vala bûye û tenha ew xizmetkarê sîxur mane, pend li *Ce'hfer* kiriye û gotiye ku ew gundên xwe bide zarokên xelîfe. *Ce'hfer* tore bûye û gotiye: "Bi navê Xweda! Pismamê te! Ew nanê ku dixwe her di saya me da ye û ev dewlet bi me pêkhat. Ma gelo ne bese ku min hiştiye ew xema tişteki nexwe û ez her tişt û daxwazên wî, daxwazên zarokên wî, xizmetkar û gelê wî bi cih tînim. Min gencîneyên samanên wî tijî dirav kirine û ez hên jî her karê girîng û pêwîst diqedînim. Niha jî çavên xwe berdane ew tiştên ku min ji zarok û neviyên xwe ra kom kiriye; dexsiya (hesûdiya) *Malbata Haşimî* ketiye dilê wî û çav berdaye hebûnên me. Bi Xweda heger tişteki wisa ji min bixwaze, bobelateka mezin dê bi ser wî da were".

Helbet, xizmetkarê sîxur ev tiştê ku *Ce'hfer* got ji xelîfe ra nivîsand. *Îsmâil* dibêje: "Gava *El Reşîd* ew name xwend, sê rojan xwe dûrî her kesî kir û her bi wê yekê fikirî çawa dek û dubareyê bîne serê *Bermekiyan*"⁴.

Jêder

¹ El Tabari, Tarix El Tabari, 8/262. Ibin Xeldûn, Tarîx Ibin Xeldûn, rûpel 3 / 280 - 281.

² Ibin Xeldûn, Tarîx Ibin Xeldûn, rûpel 3/180.

³ El Itlidi, Newadir El Xulefa, rûpel 173 - 174.

⁴ El Itlidi, Newadir El Xulefa, rûpel 174 - 175.